

ТЕХНИЧЕСКИ УНИВЕРСИТЕТ – ВАРНА

Светлана Иванова Ангелова

ФАКТОРИ ВЛИЯЕЩИ НА РАВНИЩЕТО НА БЕЗРАБОТИЦАТА И НА ТРУДОВАТА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ХОРАТА ОТ НЕРАВНОСТОЙНИ ГРУПИ НА ПАЗАРА НА ТРУДА В БЪЛГАРИЯ

АВТОРЕФЕРАТ

На дисертация за получаване на образователна и научна степен
„ДОКТОР“

По докторска програма „Социална работа, психологически
изследвания и социална политика“ към Професионално направление
3.4. „Социални дейности“

Научен ръководител: доц.дн Тошко Петров

Рецензенти:

1. ....
2. ....

Варна, 2022г.

Дисертационният труд е обсъден на 25.11.2022г. в катедра „Социални и правни науки“ и е насочен за защита.

Автор: Светлана Иванова Ангелова

Заглавие: ФАКТОРИ ВЛИЯЕЩИ НА РАВНИЩЕТО НА БЕЗРАБОТИЦАТА И НА ТРУДОВАТА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ХОРАТА ОТ НЕРАВНОСТОЙНИ ГРУПИ НА ПАЗАРА НА ТРУДА В БЪЛГАРИЯ

ТЕХНИЧЕСКИ УНИВЕРСИТЕТ – ВАРНА

Светлана Иванова Ангелова

**ФАКТОРИ ВЛИЯЕЩИ НА РАВНИЩЕТО НА БЕЗРАБОТИЦАТА И
НА ТРУДОВАТА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ХОРАТА ОТ
НЕРАВНОСТОЙНИ ГРУПИ НА ПАЗАРА НА ТРУДА В БЪЛГАРИЯ**

АВТОРЕФЕРАТ

**На дисертация за получаване на образователна и научна степен
„ДОКТОР“**

Варна, 2022г.

Дисертационният труд се съдържа 145 страници, включително 2 приложения, 10 таблици и 24 фигури, оформени в четири глави, общи изводи и списък с използваната литература от 83 заглавия, от които 80 на кирилица и 3 на латиница.

Защитата на дисертационния труд ще се състои на ..... от .....ч. в Конферентна зала НУК на открито заседание на жури сформирано със заповед на Ректор №...../.....г. Материалите по защитата (дисертацията, рецензиите и становищата) са на разположение на интересувашите се в Докторантски център, стая 318.

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД АКТУАЛНОСТ НА ПРОБЛЕМА

Безработицата и в частност безработицата на хората в неравностойни групи на пазара на труда е винаги актуален и дискутиран проблем особено в периоди на икономическа криза, какъвто и изследвания в дисертационния труд времеви период: 2015-2019г. Взимането на навременни и адекватни мерки за намаляването на трудовата неравнопоставеност между различните целеви групи на пазара на труда е от особено значение за преодоляването на проблемите, свързани с безработицата в България. Изследваните групи в дисертационния труд, откриха една подгрупа – на хората с увреждания като по специфична и нуждаеща се от допълнително наблюдение и анализиране, за вписването ѝ като равнопоставена сред останалите групи на пазара на труда. Актуалността на изследването се засилва и от установената в процеса на разработка на регресионните модели, включени в дисертацията, липса на актуални данни за трудовата реализация на неравностойните групи на пазара на труда в страната ни и в частност на хората с увреждания в България, както и липса на проведени изследвания и анализи в тази посока.

Не е без значение и важноста на проблема, свързан с анализирането и изследването на неравностойните групи на пазара на труда и в частност на хората с увреждания се дължи на факта, че голям процент от тези групи са част от активното население на пазара на труда в България и трудовият им потенциал може да бъде използван в много по-голяма степен и това да доведе до пълното им социално интегриране в обществото, както и до повишаване на качеството на живота, което би имало в крайна сметка положително влияние върху насоки в областта на пазара на труда.

ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Основната цел на настоящия дисертационен труд е да се идентифицират факторите, влияещи върху различните нива на безработица в страната чрез използването на статистически методи и официална статистическа информация по отношение на пазара на труда за периода 2015-2019 год. Изследването, посредством което ще се изпълни посочената цел е програмирано и проведено на два етапа. На първия етап, основна цел на изследването е установяването на факторите, влияещи върху общото ниво на безработицата в страната за анализирания период, определяне на значимите фактори влияещи върху това ниво, определяне на характера на връзката между тях, както и количествено на степента на влияние, което оказва всеки един от тях. Реализацията на тази цел е постигната чрез решаването на следните задачи:

- разработка на теоретичните основи на пазара на труда и факторите влияещи върху търсенето и предлагането на труда. Разглеждат се особеностите на индивидуалното и съвкупното търсене на работна сила. Анализират се характеристиките на индивидуалното и колективно предлагане на работна сила;
- разработка на теоретичните основи на безработицата, както и изследователските инструменти за нейното изследване. Представени са различните видове безработица, основните методи за нейното измерване, както и влиянието на безработицата върху трудовия пазар. Представени са основните теории за безработицата, както и връзката ѝ с основни елементи на трудовата среда;
- разработен е регресионен модел, отразяващ връзката между общото ниво на безработица в нашата страна през анализирания период и система от независими променливи, отразяващи влиянието на комплекс от фактори - нива на безработица на различни структурни групови разрези на

безработицата - регистрирани безработни лица спрямо продължителността на регистрацията им в Дирекция „Бюро по труда“, регистрирани безработни лица по пол, регистрирани безработни младежи, регистрираните безработни лица класифицирани по професионален признак, регистрирани безработни лица по степени на образование, регистрирани безработни лица над 50-годишна възраст, регистрираните безработни лица с увреждания;

- на базата на така разработения модел са установени характера на зависимостите между различните променливи величини, селектирани са статистически значимите фактори, количествено е определена степента на влияние на всеки един от тях, ранжирани са факторите, проверена е адекватността на модела, анализирани са получените резултати;

- на тази основа са формулирани научно-обосновани препоръки и мерки насочени към общо намаление на равнището на безработица в страната, ограничаване на безработицата и разширяване на областите на трудова заетост в националния пазар на труда.

На вторият етап от изследването, основна цел на дисертационния труд е установяването на факторите, влияещи върху нивото на безработицата на хора с увреждания, която група се приема като група със сериозни затруднения при реализацията на трудовия пазар. Реализацията на тази цел е постигната чрез решаването на следните задачи:

- представена е подробна характеристика на уязвимите групи на пазара на труда и са анализирани факторите, възпрепятстващи тяхната трудова реализация;

- представена е подробна картина на пазара на труда в страната, на лицата от уязвимите групи през анализирания период. Представени са данни за трудовата реализация на следните уязвими групи: безработни лица с увреждания по пол, безработни лица с увреждания до 29г., безработни лица с увреждания над 50г., безработни лица с увреждания по степени на

образование и безработни лица с увреждания по професионална квалификация;

- разработен е регресионен модел, отразяващ връзката между нивото на безработица на лицата с увреждания и система от независими фактори, съответстващи на различни структурни групови разрези на този специфичен вид безработица;

- на базата на така разработения регресионен модел са установени характера на зависимостта между тях, селектирани са статистически значимите фактори, количествено е определена степента на влияние на всеки един от тях, ранжирани са факторите, проверена е адекватността на модела. Анализирани са получените резултати;

- на базата на получените резултати са формулирани изводи и заключения и са предложени мерки за увеличаване на възможностите за трудова реализация на различните категории безработни лица с увреждания.

ОБЕКТ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Обект на изследване в дисертационния труд са данни за състоянието на пазара на труда в България за периода 2015-2019 година. В първата част на изследването са включени данни на Агенцията по заетостта и Националния статистически институт за общото състояние на пазара на труда и безработицата. Разгледани са различни разрези на безработицата в страната – разпределение на безработните лица по продължителност на регистрацията в дирекциите „Бюро по труда“, разпределение на безработните лица по пол; структура на безработни младежи по възраст; разпределение на безработни лица по професионален признак; структура на безработните лица по степени на образование. Включени са още: регистрирани безработни лица над 50-годишна възраст и регистрирани безработни лица с увреждания.

Във втората част на изследването са анализирани данни на Агенцията по заетостта за безработицата на хората с увреждания, включваща общо ниво и структурни групи както следва: регистрирани безработни лица с увреждания по пол, по степени на образование, по квалификационен признак, младежи до 29г. и регистрирани безработни лица с увреждания над 50г. за периода 2015-2019г.

ПРЕДМЕТ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Предмет на дисертационния труд представлява разработка на конкретен научен инструмент за изследване на двата основни проблема – общо ниво на безработицата в страната и ниво на безработицата на лицата с увреждания за изследвания период. В случая той представлява конструирането на два регресионни модела, на базата на които се идентифицират факторите, влияещи върху посочените две равнища и измерващи степента на това влияние.

При разработката на дисертационния труд бяха използвани следните методи:

1. Проучване и анализ на литературни източници.
2. Проучване и анализ на действаща национална и европейска нормативна база, регулираща трудовите пазари, насърчаваща заетостта и трудовата реализация на хората с увреждания.
3. Проучване и анализ на стратегически документи, определящи националната и европейската политика в областта на функционирането на трудовите пазари, насърчаването на заетостта и трудовата реализация на хората с увреждания.
4. Метод на статистическия регресионен анализ, чрез който са разработени два регресионни модела, определящи факторите влияещи върху общото равнище на безработицата в страната и на равнището на безработицата на хората с увреждания за анализирания период.

5. Използване на стандартизирания пакет за анализ на статистическа информация SPSS 21.0, за решаване на регресионните уравнения, установяване на статистически значимите фактори, проверка адекватността на разработените модели.

Информационните масиви по проблемите на заетостта, създадени в изпълнение на техните функции, които бяха използвани при разработката на настоящия дисертационен труд са следните:

- официални документи, публикувани в интернет страницата на Национален статистически институт – раздел Статистически данни – подраздел Демографска и социална статистика – Пазар на труда – Наблюдение на работната сила;
- официални документи, публикувани в интернет страница на Агенция по заетостта – раздел Статистики – Статистика, месечни бюлетини, периодични бюлетини, годишни обзори;
- информационна система ИНФОСТАТ на НСИ, която предоставя статистическа информация за демографското и социално-икономическото състояние и развитие на България. Потребителите имат възможност да създават таблици с данни по различни показатели, както и да ги визуализират графично.

При разработката на дисертационния труд изключително полезна помощ ми бе оказана от г-жа Рени Радева, Директор на Регионална служба по заетостта, Варна, за което ѝ изказвам своята благодарност.

При разработването на дисертационни труд бе приета следната хипотеза: по отношение на двата изследвани проблема (идентифицирането на факторите, влияещи върху общото ниво на безработицата в страната и върху нивото на безработицата на хора с увреждания), регресионният анализ представлява подходящ научен инструмент за постигане на формулираните изследователски цели, с помощта на който се постигат

удовлетворителни резултати при идентифициране на факторите, влияещи върху изследването на двете нива на безработица (общото ниво на безработицата и нивото на безработицата на хора с увреждания) през анализирания период и точното количествено определяне на степента на влияние на всеки един от тях. На тази основа са формулирани и научно-обосновани препоръки за намаляване на общото ниво на безработица в страната и увеличаване на степента на заетост на хората с увреждания.

АПРОБИРАНЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ

Части от дисертационния труд са публикувани в: Годишник на Технически университет – Варна (2020г. и 2021г.), Сборник доклади на Четвъртата научно-практическа конференция с международно участие „Социална работа, мениджмънт и социално развитие: съвременни предизвикателства, перспективи и иновативни практики“ (2021г.) и в 36th EBES Conference – Istanbul, Turkey, July 1-3, 2021, Proceedings - Volume I (2021г.). Част от дисертационният труд е приета за публикуване в списание „Социална работа“ към Софийски университет "Св. Климент Охридски": „Приложение на регресионния анализ за определяне факторите, влияещи на трудовата реализация на хората с увреждания в България“.

СТРУКТУРА И ОБЕМ НА ДИСЕРТАЦИЯТА

Дисертацията се състои от 145 страници, 2 приложения, 10 таблици и 24 фигури. Основният текст е изложен на 130 страници и се състои от съдържание, въведение, четири глави, заключение и библиография, включваща 83 източника.

СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

ГЛАВА ПЪРВА

ТЕОРЕТИЧНИ ОСНОВИ НА ПАЗАРА НА ТРУДА

1.1 Правни, институционални и политически предпоставки на правото на труд в Р. България

Основен елемент на нормативна база, регламентираща правото на труд на българските граждани е Кодекса на труда (КТ).Примането на специален закон, регулиращ проблемите на заетостта, е следващата важна стъпка в изграждането на нормативната база и правната рамка, регулиращи проблемите на заетостта и безработицата в нашата страна. Законът за насърчаване на заетостта, приет първоначално като Закона за закрила при безработица и насърчаване на заетостта през 1997г., след това променен и приел наименованието Закон за насърчаване на заетостта – чл.1 урежда обществените отношения при:

- насърчаването и запазването на заетостта;
- професионалното ориентиране и обучението на възрастни;
- посредничеството по информиране и наемане на работа в

Република България и в други държави на български граждани, граждани на друга държава - членка на Европейския съюз, на държави - страни по Споразумението за Европейското икономическо пространство, или на Конфедерация Швейцария.

Законът за насърчаване на заетостта създава и институционалната структура, която трябва да осигури неговото изпълнение. Тя включва следните структури:

1. Централни органи по заетостта – Министерство на труда и социалната политика (МТСП), Националният съвет за насърчаване на заетостта (НСНЗ); Агенция по заетостта (АЗ);

2. Регионални органи по заетостта - областните администрации, органите на местно самоуправление съвместно с териториалните поделения на Агенцията по заетостта; териториалните поделения на министерства, организации и социалните партньори; По решение на регионалните съвети за развитие и с решение на областните съвети за развитие се създават постоянни или временни комисии по заетостта.

1.2. Търсене на работна сила

Пазарът на труда и въпросите свързани с него са винаги актуални и пораждат широки дискусии и разисквания по всички теми, свързани с него. Пазарът на труда е особено съдържателен откъм термини, категории и концепции, които често биват различно тълкувани и интерпретирани, което поражда необходимост от множество дискусии, от които следва да се достигне до възможността за изграждането на общ подход при изследването му. Пазарът на труда съвместно с търсенето на труд и предлагането на труд под влиянието на специфични структурни и институционални фактори формира равнището на заетост в съответната икономика. В тази връзка в дисертационния труд са разгледани концептуалните основи на пазара на труда, както и основните понятия свързани с него – търсене и предлагане на работна сила и факторите, които определят търсенето и предлагането на работна сила.

1.3. Предлагане на работна сила. Фактори определящи предлагането на работната сила

Предлагането представлява заявената готовност на притежателите на работна сила да сключат трудово-правни отношения при определени условия на труд и заплащане. Предлагането на работна сила е отражение на поведението на хората в трудоспособна възраст по отношение на трудовата заетост. В този смисъл то е сходно в някаква степен на търсенето на работна,

сила. Разгледана е по-подробно същността на предлагането на работната сила, както и влияещите му фактори.

1.4. Съотношение между търсене и предлагане

Търсенето и предлагането на пазара на труда са две взаимно-свързани определения, които в масовия случай зависят едно от друго. За да изясним връзката между тях в дисертационния труд са разгледани два случая (Дулевски, 2012):

- в общия случай, нарастването на предлагането на труд води до по-висока заетост и съответно до по-ниско заплащане на труда и обратно – намаляването на предлагането е свързано с по-малко заети лица и по-висока цена на техния труд;
- от друга страна стои търсенето на труд - при увеличаване търсенето на труд се увеличава броят на заетите, както и цената на труда. Такава ситуация на пазара на труда може да се наблюдава и при промяна в квалификацията на работната сила.

Балансът между търсенето и предлагането на работната сила е ключов проблем за пазара на труда и чрез него ще се създадат устойчиви работни места, квалифицирана работна сила и ще се намали структурната безработица.

ГЛАВА ВТОРА

БЕЗРАБОТИЦА. СЪЩНОСТ, ТЕОРИИ ЗА БЕЗРАБОТИЦА, ПОДХОДИ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕТО ѝ

2.1. Безработица. Същност и подходи за нейното измерване

Проблемите, свързани с безработицата като явление на пазара на труда, са винаги актуални и това важи преди всичко в периоди на икономически спад, какъвто е периодът в страната ни през последните две години, поради настъпилата световна пандемия. Безработицата като елемент от пазара на труда в глобален мащаб придоби нарастваща тенденция, което се прояви и в нашата икономика. През този тежък от социално-икономическа гледна точка период, процентът на безработица у нас за 2020 година достигна 5,2% по данни на ИНФОСТАТ към Националния статистически институт спрямо 4,3% за 2019г.¹

Именно поради тази и други причини, изследването и анализирането на безработицата като сложно социално явление са необходими, с оглед усъвършенстването на държавните политики, свързани с намаляването на безработицата. За да бъде направен цялостен и задълбочен анализ на безработицата следва да бъде разгледана нейната същност, видове безработица, подходи за нейното изследване, както и теориите, свързани с нея.

2.2. Видове безработица

Безработицата представлява един от основните икономически и социални проблеми, свързани с пазара на труда. Тя винаги сигнализира за настъпило колебание в състоянието на икономиката и води до многобройни и разнопосочни последствия. Безработицата и нейното поведение имат

---

¹ https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/reports/result.jsf?x_2=920

отношение и към икономическата активност, представена чрез изменението на производствения продукт. (Мавров, 2007). За целите на анализа на безработицата и формите на нейното проявление в икономиката е необходимо да бъдат разгледани основните видове безработица и техните характеристики.

В икономическата теория се различават три основни вида безработица, а именно: *фрикционна, циклична и структурна*. Те се различават по свои специфични признаци, като основните от тях са свързани с продължителността, отрасловия обхват, отражението върху пазара на труда и др. (Тодоров, 2012)

В дисертационния труд са разгледани и ключовите теории, свързани с безработицата - неокласическа теория, Кейнсианска теория, теория за структурната безработица, теория за пълната заетост и естествената норма на безработицата.

2.3. Безработица и свободни работни места. Крива на Бевъридж

Взаимовръзката между безработицата и броя на свободните работни места е изследвана от известния английски икономист от XX век Уилям Хенри Бевъридж.² Кривата на Бевъридж представлява един от основните инструменти за измерването на структурната безработица и представя графично зависимостта между равнището на безработицата и броя на свободните работни места. При високо ниво на безработица, броят на търсещите трудова заетост се увеличава, съпоставено с период, в който се регистрират нормални за съответната страна равнища на безработица, което довежда до по-бързо заемане на свободните работни места. Съществуват състояния в пазара на труда, при които равнището на безработицата се покачва заедно с броя на свободните работни места или нивото на безработицата намалява, но броят на свободните работни места се

---

² <https://bg.wikipedia.org/wiki/>

увеличава. Такова състояние на пазара на труда е показател за структурни проблеми на пазара на труда. (Инфограф, н.д.)

Кривата на Бевъридж е известна още с наименованието **U-V** крива, тъй като при нея безработицата се означава с **U**, а свободните работни места с **V**. При графичното ѝ изразяване обикновено равнището на безработицата се ситуира на хоризонталната (абсцисна) ос, а броят на свободните работни места на вертикалната(ординатна) ос. Динамиката на посочената крива е своеобразен интегрален показател за състоянието на икономиката.

ГЛАВА ТРЕТА

БЕЗРАБОТИЦАТА В БЪЛГАРИЯ. ТЕОРЕТИЧЕН МОДЕЛ И ЕМПИРИЧЕН АНАЛИЗ

3.1. Безработица в България

За безработни лица в България се смятат всички лица на възраст 15-74 навършени години, които нямат работа през наблюдавания период, като едновременно с това търсят активно работа през период от четири седмици, включително наблюдаваната, и са на разположение да започнат работа до две седмици след края на наблюдавания период. (Статистически справочник, 2019). Коефициентът на безработица при лицата на възраст 15-74 навършени години в България през месец декември 2018г. (по данни на EUROSTAT, съпоставими с данните на страните-членки на Европейския съюз) е 5,2% или общо 173.3 хил.души, при 6,6% средно за Европейския съюз (ЕС 28) и 7,9% за Евророната (ЕС 19).

В първата на част на трета глава от дисертационния труд е направен теоретичен и емпиричен анализ на състоянието на безработицата в България през изследвания период. Представени са графични данни за равнището на безработицата в България и в ЕС в проценти за анализирания период 2015-2019г. по данни на различни източници, представен е коефициентът на безработица по статистически райони, както и по регионален разрез, разработена е и графично изразена крива на Бевъридж за анализирания период.

3.2. Фактори, влияещи на безработицата в България

3.2.1. Активна политика на пазара на труда

Множество са факторите, които оказват влияние на безработицата в България. Разгледани са основните от тях, които са типични за страната ни. Основната цел на активните политики по заетостта е да се увеличат

възможностите за работа на търсещите работа и да се подобри съответствието между свободните работни места и безработните лица. (Атанасова & Владимирова, 2011) Активната политика на пазара на труда е широко-обхватна и се проявява под множество форми – създаване на нови работни места, развитието на програми по квалификация и преквалификация на безработни лица и заети, програми за обучения на заети лица. Основната цел на активните политики на пазара на труда е да гарантират възможно най-скорошното завръщане на безработните към групата на заетите лица.

3.2.2. Пасивна политика на пазара на труда

Пасивната политика е свързана с изплащането на обезщетения за безработица на лицата, имащи това право, регистрирани в дирекциите „Бюро по труда“ по местоживеене. (Йорданова, 2013) Също така предмет на тази политика е изплащането на социални помощи на безработни лица, отговарящи на действащите нормативни условия.

Целта на пасивната политика в областта на насърчаване на заетостта и ограничаване на безработицата е да неутрализира или смекчи негативните ефекти от загубата на работа. Мерките на тази политика обхващат предоставянето на определено ниво на материална осигуреност на безработните и техните семейства за целия период или част от него, през който те са без работа.

3.2.3. Трудова мобилност. Барieri пред трудовата мобилност

Всеки един пазар на труда има своите характерни бариери за трудова мобилност. Това определя и неговата степен на гъвкавост, която от своя страна е свързана с безработицата и ефективността на икономическите действия в страната – по-гъвкав пазар на труда се характеризира с по-ниска безработица и по-висока заетост. Една от бариерите, свързани с трудовата мобилност е географската мобилност на работната сила – вътрешна и

външна. Разгледани са още производителността на труда и равнището на работната заплата като фактори, влияещи за безработицата в страната.

В параграф 3.4 на трета глава от дисертационния труд е поместена постановката на първата част от изследването, което има за цел да идентифицира факторите, влияещи върху различните нива на общата безработица в страната чрез използването на статистически методи и официална статистическа информация по отношение на пазара на труда за периода 2015-2019 год.

При планиране на изследването е приета *работната хипотезата*, че по отношение на изследвания проблем подходящ научен инструмент за постигане на така формулираните изследователски цели е регресионния анализ, с помощта на който се постигат удовлетворителни резултати при идентифициране на факторите, влияещи върху изследването на двете нива на безработица (общото ниво на безработица в страната и нивото на безработица на хората с увреждания) през анализирания период и точното количествено определяне на степента на влияние на всеки един от тях. На тази основа ще бъдат формулирани и научно обосновани препоръки насочени към общо намаление на равнището на безработица в страната, ограничаване на социалния обхват на безработицата и разширяване на областите на трудова заетост в националния пазар на труда.

В този параграф са определени и подробно разгледани факторите, които ще участват в регресионния модел, както и да определени зависимите и независимите променливи, включени в така разработения регресионни модел. След тяхното представяне е онагледен и общият вид на регресионния модел, както и подробно са представени всички независими променливи, включени в регресионното уравнение. Общият вид на регресионния модел, който се използва при определяне на зависимостта между зависимата и независимите променливи при това изследване, е следният:

$$Y = \alpha_0 + \alpha_1 x_1 + \alpha_2 x_2 + \alpha_3 x_3 \dots + \alpha_n x_n + \eta_1 \quad (7)$$

Където:

- Y - представлява вариационна зависима променлива, отразяваща броя на регистрираните безработни лица съответно през годините 2015г., 2016г., 2017г.,2018г.,2019г.;
- α_0 - константна величина, отразяваща влиянието на други невключени в модела фактори;
- $\alpha_1, \alpha_2, \alpha_3, \dots, \alpha_n$, са регресионните коефициенти, определящи връзката между зависимата променлива Y и факторите X_i ($i = 1, 2, 3, \dots, n$);
- $X_1, X_2, X_3, \dots, X_n$ представляват независими вариационни променливи (фактори), определящи равнището на Y за всяка година от изследвания времеви период(2015-2019г.);
- η_1 е случаен елемент в модела.Тази величина отразява влиянието на случайни фактори върху зависимата променлива.

В случая задачата се свежда до намирането на стойностите на регресионните коефициенти α_i . По този начин ще се определи характерът на връзката и степента на влияние(относителната тежест) на всяка една от независимите променливи X_i върху зависимата променлива Y_i . Независимите променливи $X_1, X_2, X_3, X_4, X_5, X_6, X_7$ представляват вариационни величини, като всяка една от които включва в състава си няколко компонента.

Чрез използване на програмата за статистически анализи SPSS 21.0, така разработеният регресионен модел е решен, а анализът на получените резултати ни даде основание да направим заключения. Анализът откри

четири независими променливи, оказващи най-сериозно влияние върху общата безработица в страната:

- безработните лица, с продължителност на регистрация в Дирекция „Бюро по труда” за период от 6 до 12 месеца;
- регистрираните безработни младежи на възраст между 24 и 29 години;
- регистрираните лица в Дирекция „Бюро по труда” с начална и по-ниска степен на образование;
- регистрираните безработни лица с увреждания.

В параграф 3.5. от трета глава е направен анализ на получените резултати, след което е извършена проверка на адекватността на регресионния модел. За тази цел е използвана процедурата за статистическа проверка на хипотези и са използвани обобщените данни за корелацията между регресионните коефициенти на независимите променливи поместени в Приложение №1.

В параграф 3.6 са поместени **изводи и препоръки** относно факторите, влияещи върху общото ниво на безработицата в страната. На база на реализираното изследването и направените към него анализи, може да се направи заключението, че формулираната хипотеза в първата ѝ част (по отношение на общото равнище на безработица) е доказана. На това основание, могат да се изведат следните изводи относно факторите, влияещи върху общото ниво безработицата в страната. Посочените фактори са тези, които са статистически значими и са ранжирани в низходящ ред съобразно значенията на техните регресионни коефициенти:

1. Най-сериозно влияние върху общото равнище на безработицата в страната оказва *броят на регистрираните безработни лица с начална и по-ниска степен на образование.*

За нашата страна, по правило по-голямата част от тази група е представена от хора от малцинствен произход (най-често от ромски произход), които в огромната си част не притежават дори и най-ниската степен на образование. За да бъде подпомогната тази част от безработните лица, е необходимо да бъде разработена национална политика и да бъдат предприети национални мерки с дългосрочна перспектива, които реално да доведат до повишаване степента на образование на тези лица, за да могат те да участват активно в пазара на труда. Освен това е важна да бъде променена част от културата на тези хора, при което образованието да придобие по-голям ценностен потенциал и да се възприема като предпоставка за успешна жизнена стратегия в групов и личностен план. Досегашните опити в тази насока като цяло могат да бъдат оценени като неуспешни.

Намаляването на тази целева група безработни лица би могло да постигне добри резултати чрез включването на една значителна част от тях в програми за субсидирана заетост на трайно безработни лица с ниска квалификация или въобще без каквато и да е квалификация. В този смисъл програми като „Ние също можем“, насочени към продължително безработни лица, в т.ч. без квалификация и с ниско образование, безработни лица от ромски произход, безработни лица на социално подпомагане; биха могли да бъдат добро средство в тази насока. Също така повишаването на възможностите за трудова реализация на тази целева група изисква постигане на висока степен на съгласуваност и интегрирани действия между политиките за заетост, социално подпомагане и социално включване.

2. Съществено влияние върху равнището на безработицата в страната има *броя на регистрираните безработни младежи на възраст между 24 и 29 години.*

Проблемите на младежката безработица в нашата страна са твърде сериозни и тяхното решаване също така изисква концентрирането на сериозен аналитичен и политически потенциал. На национално ниво е

необходимо да се предприемат редица мерки, изразени в национални програми за младежка заетост, програми за подкрепена заетост насочена към подкрепата на трудовата реализация на различни млади специалисти, развитие на стажантски програми, както и такива за подпомагане на старта на кариерата, които би трябвало за в бъдеще да доведат до положителни резултати за заетостта на тази целева група. В този смисъл националната програма „Старт в кариерата“ (Агенция по заетостта, н.д.), обаче при сериозно разширяване на нейния обхват и капацитет би могла да доведе до намаляването на тази група безработни лица. Но към настоящия момент възможностите на тази национална програма са недостатъчни и затова е необходимо да се разработят аналогични програми за подкрепена заетост за различни категории безработни лица от тази целева група. Също така реализацията на местни програми за младежка заетост, адаптирани към структурата на този вид безработица на местно ниво биха дали положителен резултат.

Също така възрастовите и психологическите особености на тази целева група е подходяща за насърчителни програми за предприемачество и за стартирането на самостоятелна стопанска дейност, посредством достъпни и изгодни схеми за микрокредитиране. За тази цел е необходимо създаването на гаранционен фонд от страна на държавата в подкрепа на банките при реализацията на схемите за микрокредитиране.

3. На трето място по значимост за официалната безработица в страната е групата на *регистрираните безработни лица с увреждания*.

Това е най-специфичната група в неравностойно положение на пазара на труда, тъй като в зависимост от вида увреждане, лицата могат да имат и физически пречки за извършване на даден вид трудова дейност. В допълнение с всички затруднения на тази целева група, влияние оказва и масовото нежелание на работодателите да наемат такива лица, заради предразсъдъци, свързани с възможността за полагане на качествен труд на

лице с увреждане. На държавно ниво се предприемат мерки за защита на тези лица и се предоставят възможности за тяхната трудова реализация – чл.315, ал.1 от КТ регламентира задължението на всички фирми с персонал над 50 работници и служители всяка година да определя работни места за трудоустрояване, в размер между 4% и 10% от общия брой заети в предприятието в зависимост от отрасъла. Половината от местата за трудоустроени са предназначени за хора с трайни увреждания. (чл.27, ал.1 от ЗИХУ) Масово големите фирми пазят тези места за свои работници и служители, които по различни причини трябва да се трудоустроят временно или трайно. Изключение правят държавните и общински фирми. Повечето малки фирми или прибегват до гореспоменатия пример или предпочитат да не спазват квотната система и да платят съответната глоба. (Ивков, 2011) Докато в държавата ни се позволяват тези порочни практики, заетостта на хората с увреждания ще остане един от най-сериозните проблеми, свързан с трудовите реализации на неравностойните групи.

В следващата глава на дисертационния труд е разработен регресионен модел на базата, на който са идентифицирани факторите влияещи върху нивото на безработицата на хора с увреждания за анализирания период. На тази основа са формулирани мерки за намаляване на тези равнища.

4.Особено влияние върху равнището на безработицата в страната оказва *броят на безработните лица с продължителност на регистрацията от 6 до 12м.*

Както беше изразено по-горе, това е групата, която включва лица с най-разнообразни причини за безработица. Поради това, разработването на мерки за увеличаването на трудовата реализация на тази целева група трябва да бъде предхождано от серия проучвания, които трябва да разкрият реалните причини за трудовото отхвърляне и на тази основа да се набележат и реализират адекватни мерки за максимално бързата реинтеграция на пазара на труда на идентифицираните подгрупи. В този смисъл,

включването на тази група в програми за насърчаване на заетостта (от типа на действащите „Ново начало за работа“, „Трудова активност“, „Предизвикателства“, „Хоризонти“) (Агенция по заетостта, н.д.) и в регионални програми от аналогичен тип би могло да доведе до намаляването на тази категория безработни лица.

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ТРУДОВАТА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ХОРАТА С УВРЕЖДЕНИЯ НА ПАЗАРА НА ТРУДА В БЪЛГАРИЯ

Още преди близо 20 години в България Геновева Михова в своя труд „Безработица при рисковите групи в България” откроява необходимостта от анализиране не само на безработните лица в страната като цяло, а по-задълбочено изследване на така наречените „рискови” групи на пазара на труда. (Михова, 2003) Именно тя прави първото изследване в страната на социално-демографските аспекти на безработицата при рисковите групи. Настоящото изследване също е насочено към анализиране на факторите влияещи върху трудовата реализация на специфични целеви групи, изпитващи сериозни затруднения на пазара на труда, каквато е групата на хората с увреждания. За съжаление литературните източници в нашата страна, свързани с тази целева група са силно ограничени, както и публикуваните актуални данни свързани с тяхната реализация на пазара на труда, което в някои отношения затруднява част от анализа, но не го прави невъзможен.

Според Европейския форум на хората с увреждания, за да се постигне еднакво ниво на заетост за всички – включително и за хората с увреждания – предстоящите стъпки трябва да се опират на поредица от съгласувани принципи. (ЕФХУ, 2000)

Съгласно § 1, т.4а от Допълнителните разпоредби на Закона за насърчаване на заетостта, „групи в неравностойно положение на пазара на труда“ са групи от безработни лица с по-ниска конкурентоспособност на пазара на труда, в които се включват: безработни младежи; безработни

младежи с трайни увреждания; безработни младежи от специализирани институции или ползващи социални услуги в общността от резидентен тип, завършили образованието си; продължително безработни лица; безработни лица с трайни увреждания; безработни лица - самотни родители (осиновители) и/или майки (осиновителки) с деца до 5-годишна възраст; безработни лица, изтърпели наказание лишаване от свобода; безработни над 50-годишна възраст; безработни лица с основно или по-ниско образование и без професионална квалификация; други групи безработни лица.

В трета глава са установени факторите, които влияят върху общото равнище на безработицата в страната и е определена степента на влияние на всеки един от тях. На втория етап на изследването основната цел е идентифицирането на факторите, влияещи върху равнището на безработица на една от най-уязвимите групи на пазара на труда – хората с увреждания. За съжаление, в страната отсъстват достатъчно достъпни официални данни за различните разрези на безработните лица с увреждания. Единствено такива данни могат да се открият в официалната интернет страница на Агенцията по заетостта, раздел „Статистика и анализи” - периодични, годишни, месечни данни и анализи за безработицата на тези целеви групи, които са използвани за целите на текущия анализ.

В четвърта глава на дисертационния труд са представени уязвимите групи на пазара на труда и е представена детайлна количествена картина на структурата и профила на тези групи на пазара на труда в страната ни за периода 2015-2019 г., съгласно месечни отчети на Агенцията по заетостта за анализирания период.

Тук се приема *работната хипотеза в нейната втора част*, че по отношение на факторите влияещи върху равнището на безработицата на хората с увреждания, регресионният анализ предствалва подходящ научен инструмент, с помощта на който се постигат удовлетворителни резултати

при идентифициране на факторите, влияещи върху нивата на безработица на хората с увреждания.

За да се определят факторите влияещи върху равнището на безработица на една от най-уязвимите групи на пазара на труда – хората с увреждания, бе конструиран нов регресионен модел, следвайки същата логика, както при предходния модел (7). Посочените независими променливи са подбрани на базата на обобщена информация представена в Годишните отчети на Агенцията по заетостта за изследвания период 2015-2019г. Съгласно тази информация групите на регистрираните безработни лица с увреждания са следните:

- регистрирани безработни лица с увреждания класифицирани по пол;
- регистрирани безработни лица с увреждания класифицирани по възраст;
- регистрирани безработни лица с увреждания класифицирани по степени на образование;
- регистрирани безработни лица с увреждания класифицирани по специалност;

За нуждите на дисертационния труд бе приета тази класификация на групите на регистрираните безработни лица с увреждания на пазара на труда за мирославна и тя беше използвана за разработване на регресионния модел.

За тази цел конструираме следното регресионно уравнение:

$$X_7 = Z_0 + \varphi_1 Z_1 + \varphi_2 Z_2 + \varphi_n Z_n + \mu \quad (8)$$

Където:

- X_7 – зависима променлива, отразяваща броя на безработните лица с увреждания за всяка година от анализирания период 2015-2019г.;

- Z_i – независими променлива, отразяващи факторите, влияещи върху зависимата променлива X_7 , ($i = 1, 2, \dots, 4$);
- Z_0 – константна величина, отразяваща влиянието на други неключени в модела фактори;
- φ_i – регресионни коефициенти, отразяващи връзката между зависимата и независимите променливи ($i = 1, 2, \dots, 4$);
- μ - случаен член в регресионното уравнение. Той отразява влиянието на случайни фактори върху зависимата променлива.

Посредством решаването на посоченото регресионно уравнение са установени са факторите, които влияят върху равнището на безработица на тази специфична целева група, както и характерът на връзката между тях и степента на влияние на всеки един от тях. Извършена е проверка на адекватността на модела отново посредством метода на статистическата проверка на хипотези, независимо от известната условност, ни дават основание да направим заключението, че приета работната хипотеза и в нейната втора част (по отношение на факторите влияещи върху равнището на безработицата на хората с увреждания) е доказана.

4.2. Изводи и препоръки

На база на реализираното изследването и направените анализи на получените резултати, могат да се изведат изводи относно факторите влияещи върху трудовата интеграция на групите със сериозни затруднения на пазара на труда.

1. Най-съществено влияние върху общото равнище на безработните лица с увреждания оказва броят на регистрираните безработни лица с увреждания над 50-годишна възраст.

2. Българският работодател все още е резервиран към трудовата реализация на различни категории хора с увреждания. Анализът откри като

значими групите на хора с увреждания – мъже; групата на хора с увреждания – специалисти и отново младежката безработица, но вече сред хората с увреждания до 29 годишна възраст. Фактори, които по принцип са положителни за трудовата реализация на едно лице като висока степен на образование и наличие на специализация се оказват неизползваеми, когато лицето е с някакъв вид увреждане, заради предубедеността на работодателите.

В тази насока основното внимание на политиката за подкрепа на посочените целеви групи трябва да бъде концентрирано в две направления: в областта на *трудова-професионалната рехабилитация* и в областта *социалната интеграция* на хората с увреждания.

а) мерките, които трябва да се реализират в областта на *трудова-професионалната рехабилитация* могат да бъдат следните:

- създаване и поддържане на работни места за хора с увреждания, адаптиране на работните места и оборудването съобразно-психо-физиологическите и антропометрически характеристики на лицата с увреждания от една страна и осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд от друга. Предоставяне на допълнителни целеви средства на работодателите с оглед адаптиране на работни места за хора с увреждания;
- провеждане на специални кампании за професионално ориентиране на хора с различни увреждания с оглед оптимален избор на професия, която да дава възможност в най-голяма степен да използват тяхната действителна трудоспособност. Насърчаване на млади хора с увреждания да придобиват по-високи образователни равнища като предпоставка за по-добри шансове за трудова реализация;

- провеждане на специални кампании с оглед изграждането на професионални нагласи за предприемаческа дейност и за стартиране на свой собствен бизнес от хора с увреждания. Развитие на специални схеми за микрокредитиране насочени към хора с увреждания с оглед стартирането и развитието на свой собствен бизнес и създаване на специален гаранционен фонд за това с основното участие от страна на държавата;
- подобряване на професионалните умения и повишаване на квалификацията на хората с увреждания, включително и тези с ментални увреждания, с оглед гарантиране на качеството на произвежданата от тях продукция, успешно участие на пазара на труда и разширяване възможностите за заетост на лица с увреждания;
- повишаване на равнището на директната финансова подкрепа от страна на държавата на специализираните предприятия и кооперации на хора с увреждания чрез по-добра преференциална скала за данъчно облагане на тези предприятия и други финансови инструменти. Увеличаване на финансовия капацитет на Фонд „Социална закрила“ към МТСП включително и за програми за подкрепена и защитена заетост на хора с увреждания.

б) дейностите по *социалната интеграция* на хората с увреждания трябва да са насочени към:

- развиване на структури, адекватни на потребностите на хората с увреждания в обществото. Насърчаване на дейността на организациите от неправителствения сектор на хора с увреждания и такива развиващи дейност в подкрепа на хора с увреждания;
- разширяване на финансовите възможности на държавната Агенция за хора с увреждания за реализирането на проекти и програми в подкрепа на професионалното обучение на хора с увреждания, повишаване на тяхната

квалификация, подкрепа на работодатели за адаптиране на работни места за работа на хора с увреждания и за реализацията на национални и регионални програми за подкрепена и защитена заетост на хора с увреждания;

- поддържане на контакти на индивидуално и колективно равнище със неправителствени организации, както и със структурите на държавата, работещи в областта на социалната рехабилитация и интеграция на хората с увреждания;

- насърчаване на международно сътрудничество в областта на подкрепата на хората с увреждания, членство в международни организации, извършващи дейност в тази област, както и реализиране на международни проекти и кампании в подкрепа на трудовата реализация на хората с увреждания;

- работа за формиране на позитивна нагласа в обществото към лицата с увреждания. В тази връзка е необходимо използването на широки информационни кампании сред работодателите, които да разсеят съществуващите предубеждения и така да се стигне до по-високо равнище на трудова реализация на различни категории хора с увреждания. Провеждане на срещи с работодателите в отделни региони с цел промяна на техните нагласи и създаване на възможности за трудова реализация на хората с увреждания;

- издаването регулярно на информационни материали, касаещи проблемите на трудовата заетост на хората с увреждания;

- експертна подкрепа за общини при създаване на локална политика за социално включване на хората с увреждания чрез разширяване на трудовата заетост на местно ниво и създаване на специализирани общински предприятия;

- създаване на национални и местни центрове за консултантски и социални услуги за работодатели на хора с увреждания, които да предоставят услуги и консултации по: социално включване на хората с увреждания; подобряване условията на труд за хората с увреждания; предприемачество и започване на самостоятелен бизнес за хора с увреждания; предоставяне на административно-правни, информационни, организационни, социални и други услуги;
- въвеждане на европейските стандарти и добри практики в областта на социалната и трудовата реализация на хората с увреждания;
- разширяване мрежата от работодатели за хора с увреждания и разширяване на стопанската дейност. В тази област добра практика е създаването на Националната федерация на работодателите на инвалиди в нашата страна;
- усъвършенстване на нормативната уредба, регламентираща подкрепата на хората с увреждания.

3. Отсъствието на актуални а често изобщо на данни, свързани с трудовата интеграция на пазара на труда на хората с увреждания у нас налага извода, че нейното състояние и динамика не е обект на систематично изследване, което е пречка за формулирането и предприемането на необходими и адекватни мерки за подпомагане на тази група в неравностойно положение на пазара на труда. В този смисъл публикуването на повече актуални данни в тази насока е абсолютно необходима предпоставка за конструирането и реализирането на действена политика за подкрепа на трудовата реализация на хората с увреждания.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Реализираното изследване в посочените две направления – относно факторите влияещи върху нивата на общата безработица в страната и тези, влияещи на нивата на безработицата на лицата в неравностойни групи на пазара на труда за периода 2015-2019 г. достига до заключението, че страната ни все още има да извърви относително дълъг път до реализацията на адекватни и действащи мерки и решения за справянето с винаги актуалния проблем свързан с безработицата. Задълбочаването на социално-икономическите проблеми в страната, резултат на сложната и неординарна епидемиологична обстановка през последните две години допълнително усложни проблемите, пред които бе изправена политиката за насърчаване на заетостта и ограничаване на безработицата.

След статистическа обработка на данните се провери и адекватността на разработения регресионен модели чрез процедурата за статистическа проверка на хипотези, която доказа, че приетата *хипотеза* е доказана, а именно: по отношение на изследвания проблем подходящ научен инструмент за постигане на така формулираните изследователски цели е регресионния анализ. Изводите, до които доведе проведения регресионен анализ ни дадоха възможност за идентифициране на факторите, влияещи върху равнището на общото ниво на безработицата в страната, което бе и основната цел на дисертационния труд. Направени са препоръки за намаляване на безработицата в определените на базата на регресионния модел неравностойни групи на пазара на труда в България.

В четвърта глава бе изследвана трудовата реализация на най-неравнопоставената целева група, тази на хората с увреждания. Въпреки определени трудности свързани с ограничена и недостатъчна информация изследването бе реализирано и приетата работната хипотеза (по отношение

на факторите влияещи върху равнището на безработицата на хората с увреждания) бе доказана. Направени са препоръки за намаляване на безработицата в определените на базата на регресионния модел четири групи безработни лица с увреждания, оказващи най-сериозно влияние върху равнището на безработицата сред хората с увреждания. Тези препоръки са групирани в две направления: в областта на трудово-професионалната рехабилитация и в областта социалната интеграция на хората с увреждания.

ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Направен е теоретичен обзор на база литературни източници на проблемите на пазара на труда, представени са основните характеристики на пазара на труда, както и съществени количествени зависимости между негови основни параметри. Разработени са теоретичните основи на безработицата, както и изследователските инструменти за нейното изследване.
2. Разработен е регресионен модел, отразяващ връзката между общото ниво на безработица в нашата страна през анализирания период и система от независими променливи, отразяващи влиянието на комплекс от фактори. На базата на така разработения модел е установен характера на зависимостите между различните променливи величини.
3. На тази основа, са формулирани научно-обосновани препоръки и мерки насочени към общо намаление на равнището на безработица в страната, ограничаване на социалния обхват на безработицата и разширяване на областите на трудова заетост в националния пазар на труда.

4. Представена е подробна характеристика на уязвимите групи на пазара на труда и са анализирани факторите, възпрепятстващи тяхната трудова реализация. Представена е подробна картина на пазара на труда в страната, на лицата от уязвимите групи през анализирания период.
5. Разработен е регресионен модел, отразяващ връзката между нивото на безработица на лицата с увреждания и система от независими фактори, съответстващи на различни структурни групови разрези на този специфичен вид безработица. На базата на така разработения регресионен модел, е установен характера на зависимостта между зависимата и независимите променливи.
6. На базата на получените резултати са формулирани изводи и заключения и са предложени мерки за увеличаване на възможностите за трудова реализация на различните категории безработни лица с увреждания.

ПУБЛИКАЦИИ ПО ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Todorova, S., Unemployment and job vacancies. Theoretical model and empirical analysis for Bulgaria. ANNUAL JOURNAL OF TECHNICAL UNIVERSITY OF VARNA, BULGARIA, 4(1), 40-54.
<https://doi.org/10.29114/ajtuv.vol4.iss1.165>

2. Todorova, S., STUDY ON LABOR INTEGRATION OF GROUPS OF PEOPLE, FACING SERIOUS DIFFICULTIES IN GAINING EMPLOYMENT IN THE LABOR MARKET OF BULGARIA. ANNUAL JOURNAL OF TECHNICAL UNIVERSITY OF VARNA, BULGARIA, 5(2), 122-131.
<https://doi.org/10.29114/ajtuv.vol5.iss2.251>

3. Тодорова, С., ИЗСЛЕДВАНЕ НА ФАКТОРИТЕ, ВЛИЯЕЩИ ВЪРХУ РАЗЛИЧНИТЕ НИВА НА БЕЗРАБОТИЦА НА ПАЗАРА НА ТРУДА В БЪЛГАРИЯ. Сборник доклади на Четвъртата научно-практическа конференция с международно участие „Социална работа, мениджмънт и социално развитие: съвременни предизвикателства, перспективи и иновативни практики“

4. Todorova, S., Petrov, T., STUDY ON LABOR INTEGRATION OF GROUPS OF PEOPLE, FACING SERIOUS DIFFICULTIES IN GAINING EMPLOYMENT IN THE LABOR MARKET OF BULGARIA. 36th EBES CONFERENCE - ISTANBUL PROCEEDINGS - VOLUME I, p. 679-703.
<https://www.dropbox.com/sh/j331jfyhw4d683s/AABVX9NdeofFMcZrPCeZH M3fa?dl=0&preview=36th+EBES+Conference+Proceedings+-+Vol+I.pdf>

5. Ангелова, С., ПРИЛОЖЕНИЕ НА РЕГРЕСИОННИЯ АНАЛИЗ ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ ФАКТОРИТЕ, ВЛИЯЕЩИ НА ТРУДОВАТА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ХОРАТА С УВРЕЖДЕНИЯ В БЪЛГАРИЯ – одобрено за публикуване в списание „Социална работа“ към Софийски университет "Св. Климент Охридски"

ABSTRACT

In the dissertation, a theoretical overview of the problems of the labor market is made, the main characteristics of the labor market are presented, as well as significant quantitative relationships between its main parameters. The theoretical foundations of unemployment, as well as the research tools for its study, have been developed.

Two regression models were developed, the first of which reflects the relationship between the general level of unemployment in our country during the analyzed period and a system of independent variables, and the second - the relationship between the unemployment rate of persons with disabilities and a system of independent factors corresponding to various structural group cuts of this specific type of unemployment. On this basis, scientifically based recommendations and measures have been formulated aimed at a general reduction in the level of unemployment in the country, as well as at increasing the opportunities for employment of the various categories of unemployed persons with disabilities.